

16.
ROČNÍK

ORA ET ARS - SKALKKA 2023

P R E A M B U L A • S Y M P Ó Z I A

• ORA ET LABORA •

Most, ktorý preklenul hranice storočí • V. a VI. storočie: z chaosu zániku k poriadku a Svetlu • Architekt v Monte Cassino kreslil pre Európu • Svätý Benedikt • Potom benediktíni • V XI. storočí: Na Skalke pri Trenčíne pustovník Beňadik s učiteľom Svoradom-Andrejom • V XIII. storočí benediktínske opátstvo • Misia obnovujúca dobro Evanjelia i dobro slovenskej kultúry • Kultúry národa, ktorý už vtedy prispieval svojou hrivnou ku kultúrnemu bohatstvu Európy • Svetadielu, ktorý je dnes opäť v pohybe • V Európskom dome sa byty národov už takmer zjednotili • I nanosili do nich nábytok • Napriek tomu autentický európsky duch akoby zostal za dverami • Bohaté spektrum umenia dáva príležitosť pootvoriť dvere • Ponúkame preto myšlienku výtvarno-literárneho sympózia k pocte a k podpore odkazu Skalke.

• ORA ET ARS •

Slávnostná
vernissáž
15. ročníka
ORA ET ARS – SKALKA
v areáli kláštora
na Veľkej Skalke
• 16. 7. 2022 •

Milí návštěvníci a obdivovatelia Skalky.

Vážené umelkyne, umelci, účastníci 16. ročníka Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia ORA ET ARS SKALKKA 2023.

Pred takmer trinástimi rokmi mi obyvatelia mesta Trenčín dali tú česť, dôveru a príležitosť byť ich primátorom. Už vtedy som si uvedomoval, že táto práca zahŕňa aj kultiváciu duše a autenticnosti mesta, ktoré sa prejavujú prostredníctvom architektúry, kultúry a prírody.

Nuž a práve tých, v minulosti dlhé roky zabudnutú, Skalku pri Trenčíne s jej jedinečným inšpiratívnym príbehom považujem za skvelý príklad tohto všetkého. Stopy kláštora, niekdajšieho nositeľa duchovného, vzdelanostného a všeobecného kultúrneho rastu, sú zasadené do nádhornej prírodnej scenérie. Vzbudzujú zvedavosť aj v náhodnom návštevníkovi. Rovnako ako malá Beňadikova jaskyňa, bezpečná skrýša s príležitosťou na stíšenie a načúvanie nášho vnútra.

Sympóziu, ktoré si dalo za cieľ toto miesto uctievať a podporovať, sa doteraz orientovalo predovšetkým na umelkyne a umelcov z krajín V 4. Ich tvorba vniesla mená pustovníkov zo Skalky sv. Svorada a Beňadika do tohto medzinárodného priestoru a dnes už tam má svoje miesto.

Vďaka získaniu titulu Európske hlavné mesto kultúry 2026 pre mesto Trenčín sa tento priestor ešte viac rozširuje. Myslím si, že Skalka a Maurova legenda o Svoradovi a Beňadikovi nepatrí len nám. Preto srdečne vítam každý nový počín, ktorý ju spolu s pocitmi, aké nám dovolí tu zažiť, predstaví ďalším ľuďom v širokom európskom regióne.

Ďakujem organizačnému tímu sympózia. Ďakujem výtvarníkom i literátom za spracovanie tém o Skalke v ich tvorbe. Všetkým návštevníkom želim plnosť zážitku z tohto neobyčajného spojenia.

Mgr. Richard Rybníček
primátor mesta Trenčín

16. ročník Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia ORA ET ARS – SKALKKA 2023
5. – 10. jún 2023
• Areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne

Hlavný organizátor:
Mesto Trenčín

Spoluorganizátori:
Trenčiansky samosprávny kraj
Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne
Farský úrad Skalka nad Váhom
T-VIA o. z.

ÚČASTNÍCI:

• **VÝTVARNÁ SEKCIA**

ARMÉNSKO/SLOVENSKO:
Garik Sargsyan
Stará Ľubovňa

ČESKÁ REPUBLIKA:
Jan Botek
Ostrožská Nová Ves
Bedřiška Znojemská
in memoriam

ŠPANIELSKO/SLOVENSKO:
María Jesus
Machek - Rivero
Marianka

SLOVENSKO:
Zuzana Augustínová -
Boteková
Bratislava

Andrej Svorad Botek
Bratislava

Dominik Monček
Pruské

Andrea Spišaková
Sabinov

Jozef Syrový
Trenčín

Erika Šándorová
Brezno

Jozef Vydrnák
Dubnica nad Váhom

• **LITERÁRNA SEKCIA**

SLOVENSKO:

Rudolf Dobiáš
Trenčianska Teplá-Dobrá

Miro Mališ
Bratislava

Erik Ondrejčka
Bratislava

Jozef Tomášik
Bratislava

• **LITERÁRNO-FOTOGRAFICKÁ SEKCIA**

SLOVENSKO:
Jan Tluka
Trenčín

•

A • METODA • NA • VEĽKÚ • MORAVU
2 0 2 3

Milí umelci, účastníci a návštevníci obľúbeného sympózia ORA ET ARS,

rok sa s rokom zišiel, aby v júni priniesol opäť podujatie, ktoré je venované stále živému a i v dnešnej dobe aktuálnemu odkazu benediktínskych mníchov a pustovníkov zo Skalky – sv. Andrejovi-Svoradovi a sv. Beňadikovi. Toto najstaršie pútnické miesto na Slovensku pritom v tomto roku hostí už šestnásty ročník medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia.

Priznám sa, že výber miesta je priam predurčený na tvorbu originálnych výtvarných a literárnych diel. Dýchajúci históriou a tajomnosťou tichým vnútorným hlasom šepká do uší a duši umelcov obdivuhodné inšpirácie a námety. Tí s otvorenou myslou ich zázračným spôsobom dokážu preniesť na papier či na plátno. Verím, že rovnaký magický vplyv má areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne nielen na domácich účastníkov, ale aj na zahraničných autorov.

Som rád, že medzi účastníkmi vidím aj mená regionálnych umelcov, ktoré sú krajskej verejnosti dobre známe. Či už ide o laureáta Ceny Trenčianskeho samosprávneho kraja Rudolfa Dobiáša, ktorý si najvyššie krajské ocenenie prevzal medzi prvými. Ďalej je to výtvarník a umelec Jozef Vydrnák, ale aj sochár Dominik Monček, ktorého majstrovstvo dennodenne obdivujeme vo vestibule župných priestorov v podobe busty Milana Rastislava Štefánika a Ľudovíta Štúra. Je to len zlomok známych mien, ktoré poctia areál Malej a Veľkej Skalky svojou prítomnosťou. Teším sa, že diela týchto tvorcov na krátke obdobie vyzdobia výstavné priestory Úradu Trenčianskeho samosprávneho kraja, kde ich budem mať možnosť uvidieť a oboznámiť sa s nimi nielen ja, ale aj návštevníci župného úradu. Pretože, ako povedal americký podnikateľ Phineas Taylor Barnum, najvznešenejšie umenie je robiť druhých šťastnými.

Záverom mi preto dovoľte poďakovať za organizáciu tohto výnimočného podujatia a pre tento i nasledujúce roky zaželať účastníkom sympózia tvorivého ducha a príjemne strávené chvíle v areáli pútnického miesta na Skalke.

Želám vám všetkým príjemný zážitok.

Ing. Jaroslav Baška
predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja

1160. • VÝROČIE • PRÍCHODU • SV. • CYRILA
8 6 3

SPOLOČENSTVO LADISLAVA HANUSA

Juraj Šúst

Predseda Spoločenstva Ladislava Hanusa

Umenie, ktoré oslobodzuje

Každé pravé umenie je náboženské, pretože umelecká inšpirácia pochádza od Boha a zároveň k Bohu smeruje.

No nie každá inšpirácia, ktorej sa umelec rozhodne slúžiť, pochádza od Boha. Môže pochádzať aj od Zlého. Pravý umelec je ako ikonopisec – počúva Boží hlas a vo svojom srdci hľadá na Boha. Tvorba zdokonaľuje dušu, utrpenie čistí charakter.

Ak inšpirácia pochádza od Zlého, podobá sa, ako píše priateľ umelcov kardinál Špidlík, skôr posadnutosti. Umelec sa viac a viac pripodobňuje Wildovmu Dorianovi Grayovi, jeho osobnosť sa rozkladá a dezintegruje.

Dnes žijeme v postkresťanskej, sekulárnej kultúre. Tá sa hrdí tým, že náboženstvo odsunula na perifériu. V jej centre už nie je Trojica ani Evanjelium. Namiesto nich sa kladie subjekt, programovo sa uzatvárajúci pred transcendenciou. Umelec sa ponúka iba subjektivita a ničota.

Samozrejme, postkresťanská, sekulárna kultúra nie je to isté, čo realita. Kultúra, ako je známe, je ako pôda: ak je bohatá na živiny, dáva možnosť rastu a prosperite. Ak je suchá a vyprahnutá, ide skôr o prežívanie.

Postkresťanská, sekulárna kultúra je v tomto zmysle duchovnou púšťou. Anestetikom reality. Sťažuje vnímať svet ako symbol, ako sviatosť. Preto predstavuje pre umelca, osobitne kresťanského umelca, jednak veľkú nástrahu, ale rovnako i obrovskú príležitosť.

Nástraha spočíva v tom, že súčasná kultúra umelca nevedie k tomu, aby sa stal ikonopiscem, ale naopak, ponúka mu ilúziu, že sa musí najskôr stať Dorianom Grayom, aby mohol byť pravým umelcom. Nie je ľahké ani bežné nenechať sa zviesť, lebo umelec potrebuje byť ponorený vo svojom kultúrnom prostredí.

▼ **Hlas volajúceho na púšti**, zváraný kov, výška 100 cm, šírka 170 cm, 2023

▼ **Nekonečno (Pocta sv. Andrejovi-Svoradovi)**, zváraný kov, oceľové lano, kameň, výška 170 cm, šírka 100 cm, 2023

DOMINIK MONČEK:

Lenže, jeho talent, senzibilita, empatia, citlivosť, schopnosť dešifrovať pretváрку, povrch... to všetko môže byť zneužitá, ak umelec apriori vylúči možnosť rozlišovania pôvodu a smerovania svojej umeleckej inšpirácie. Ak pre neho Boh neexistuje, neznamená to, že Boh neexistuje. Znamená to iba, že opustené územie umelcovho srdca obsadil diabol bez boja.

Preto je pre umelca veľmi dôležité, aby sa programovo neuzavrel pred transcenciou, aby mal možnosť stíšiť sa a očisťovať svoje túžby, inšpirácie, zrak. Aby sa mohol nielen ponárať do sekulárnej kultúry, ale sa z nej dokázal aj vynoriť. Aby pochopil, že Platónova jaskyňa sa musí opustiť.

Dôležitosť a podstata sympózia ORA ET ARS na Skalke tkvie v tom, že vytrháva umelca zo sekulárnej antikultúry a ponúka mu priestor a čas na to, aby sa napojil na pravú kultúru, ktorá dvíha dušu k Bohu.

Zároveň platí, že v sekulárnej kultúre, ktorá sa uzavrela pred transcenciou, rastie význam skutočných (kresťanských) umelcov. V stredoveku azda umelci mohli mať pocit, že od nich, ako jednotlivcov, až tak veľa nezávisí, že každý je nahraditeľný. Dnes to neplatí, pravý umelec je ako zjavenie, je nenahraditeľný.

Zážitok krásy totiž môže byť pre sekulárneho človeka (ktorý apriori vylúčil Boha z racionálneho uvažovania) azda poslednou možnosťou, ako sa otvoriť skutočnej realite a Bohu. Potreba umeleckého posolania nemôže byť vzhľadom na súčasnú antikultúru väčšia.

A predsa sa zdá, že kresťanskou vierou inšpirované umenie je akosi v kríze. Na jednej strane podlieha tendencii imanentizovať transcenciu. Kresťanské posolstvo ponúka iba náznakom narúšaním zavedených foriem.

Na druhej strane sú zas umelci, ktorí programovo a explicitne pokresťančujú sekulárne. Obsah je zrejмый, forma však neladí, pretože je iba prevzatá z mainstreamovej sekulárnej kultúry.

Problém v oboch prípadoch spočíva v strate zmyslu pre symbol. Lenže, ako v postkresťanskej, sekulárnej kultúre, kde dúha viac neodkazuje ku koncu potopy, ale ku gender ideológii, vyjadriť to náboženské, to najdôležitejšie?

Kríza umenia, pochopiteľne, koreluje aj s krízou liturgie. Kto už nevidí svet ako stvorenie a v stvorení stopy Stvoriteľa, ten sotva nachádza zmysel klaňať sa Ukrižovanému na oltári.

Čo teda môže byť pre umelcov dôležitejšie, ako znovu objaviť kultúru v jej pôvodnom zmysle, keď bola formovaná kresťanskou vierou?

A tu tkvie druhý, dôležitý význam sympózia ORA ET ARS. A síce, že oslobodzuje kultúru zo zajatia sekularizmu. Skalka je totiž živým symbolom, skutočnou ikonou, miestom liturgie...

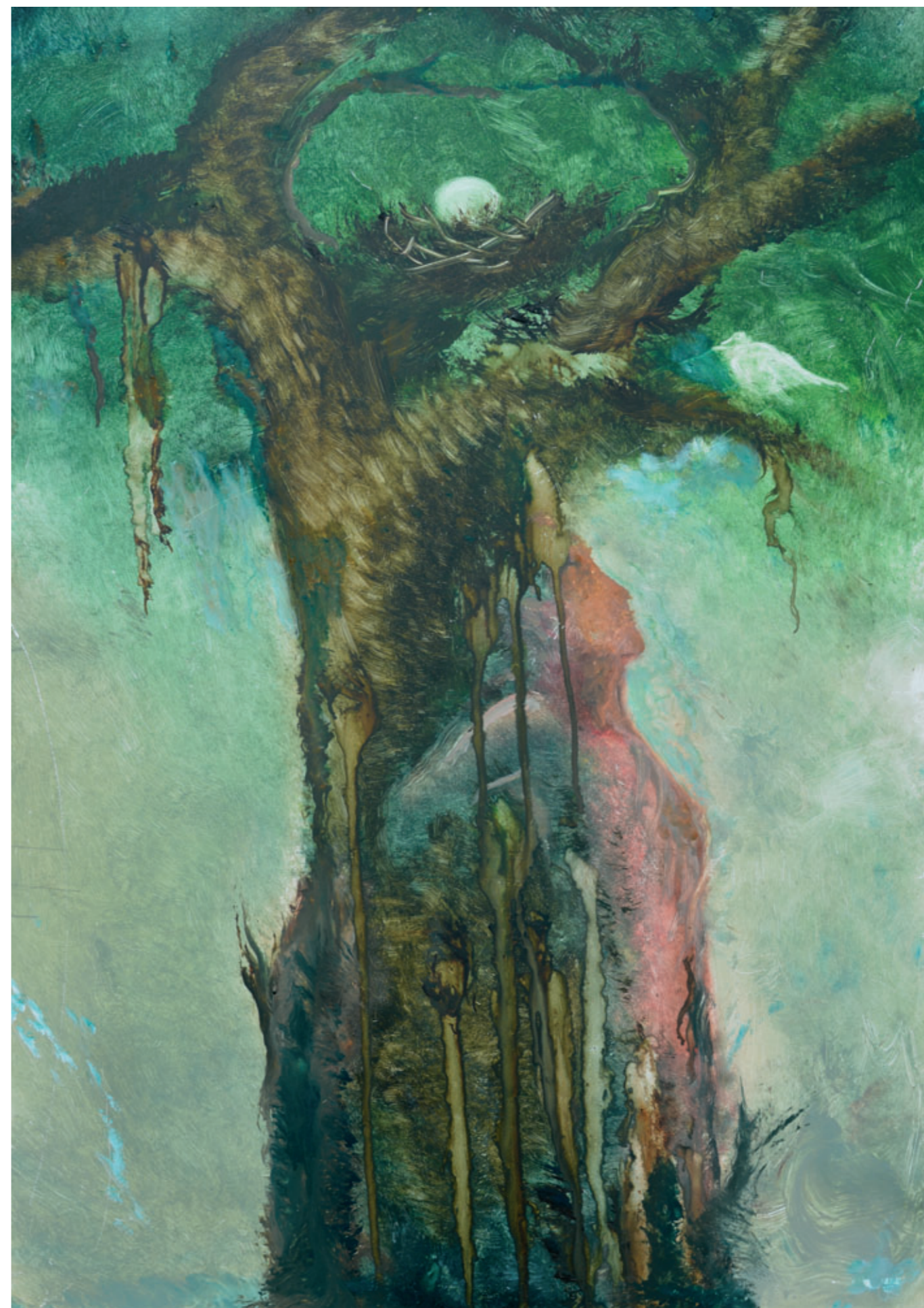
Juraj Šúst

Predseda Spoločenstva Ladislava Hanusa

• • •

JURAJ ŠÚST

BEDŘIŠKA ZNOJEMSKÁ (in memoriam): **Hniezdo**, autorská technika na umakarte, 70 x 50 cm, nedatované

NA súčasnej dobe, plnej chaosu, nervozity, nevraživosti, dezinformačných bludov a digitálnej demencie, je zaujímavá jedna vec. Stačí, ak navštívite ktorúkoľvek predajňu kníh, aby ste si všimli, ako v mori tlačenej slova vytrča tzv. motivačná a ezoterická literatúra. Akoby človek hľadal akýsi kompas, ktorý mu pomôže prežiť otrasy a prudko sa meniacu civilizačnú paradigmu. Vždy keď vidím zadychčaných lapačov záchovného životného štýlu vo fitcentrách, na žienkach jógových cvičení, veriacich karmám a čakrám či nirváne zenového typu, keď vidím, koľkí sú schopní počúvať hochštaplerov a šarlatánov a iných obchodníkov s modernými vierami, vrátane toxického pozitívity, musím sa v duchu usmievať. Tento nepokoj si všimol svojho času Václav Havel, ktorý preň používal termín „nécizmus“ – v zmysle „niečo musí byť“. Smutné je, že všetko, čo súčasný človek hľadá zložitými okľukami v neprehľadnej spleti ciest, bludísk a odbočiek, by pri poctivom hľadaní a v úcte k tradícii našiel rovno pri nohách. Vždy znovu sa mi to potvrdí, keď si po kvapkách čítam moje obľúbené Apofthegmata, teda výroky púštnych otcov a pustovníkov z 3. – 6. storočia. Títo muži mnohé stáročia pred psychoterapiami všakovakého druhu popísali svoje skúsenosti so životom v samote, pri manuálnej práci, kontemplácii a najmä v tichu. Za všetkých spomeňme, čo o ľudskom srdci a emóciách zistil jeden z nich – Evagrius Ponticus. Naše šťastie ohrozuje nenásytosť, patologický vzťah k prežívaniu intimity, chorobné narábanie s majetkom, smútok, agresivita, acedia (duchovná ľahostajnosť, nuda), márnivosť a pýcha. Zdrojom týchto necností je philautia (prehnaná sebaláska, dnes by sme povedali narcizmus). Evagrius mimoriadne zdôrazňoval **význam predstavivosti**, ktorá umožňuje **rozlišovať myšlienky** a ich dôsledky. Cieľom práce s emóciami, ktoré nás môžu celkom rozmetať, je hesýchia – stav pokoja, odpočinku, ticha a vnútorného uvzatia, v ktorom sa uprostred okolitého blabotu a besov dá začuť Boží hlas. Strážiť si srdce nie je neurotický ani obsedantný imperatív, ale cesta kontemplácie. Keďže sme na sympóziu umelcov, rád by som s Evagriom dodal, že **toto rozlišovanie sa týka aj obrazov, slov, myšlienok a symbolov**.

Každoročne sa v tomto čase stretávame na posvätnom mieste Skalky, kde možno dodnes nájsť nádherné príklady

západného monasticizmu, benediktínskeho mníšstva a rovnako významnú líniu života anachorétov, eremitov a pustovníkov. V našom prípade ide o tých skvelých mužov, ktorých životy na začiatku 11. storočia opísal v latinskom hagiografickom diele „MAURI, EPISCOPI QUINQUE ECCLESIENSIS, VITA SANCTORUM ZOERADI ANDREE ET BENEDICTI MARTYRIS ERREMITARUM“ pécsky biskup Maurus v **Živote svätých pustovníkov Svorada-Andreja vyznávača a Beňadika mučeníka**. Prvý deň sympózia sa končí obhliadkou kláštora, jaskyne a výkladom pustovníckej legendy s typickými naráťivnými prvkami, ako sú okovy reťaze, drevený kruh so zavesenými kameňmi, ktoré pri usnutí udierali do hlavy, ostré hroty v bütlavom kmeni stromu, pôstne orechy, práca do úmoru, smrť vo vlnách Váhu, orol krúžiaci nad miestom martyria. Napriek legendovej rozprávačskej licenci a hyperbole, tieto obrazy drsnej askézy a odriekania pôsobia kontrastne k nášmu životnému štýlu v hedonistickom, konzumnom alebo pohodlnom móde. Sú však také silné, že azda najvýraznejšie **ovplyvňujú predstavy, ktoré potom nachádzajú výraz v umeleckom tvare obrazu, sochy, kresby, fotografie a organizovaného slova**. V tomto roku ide o ikonografiu veľmi výraznú, aj keď vždy predosielame, že naše sympóziu nemá nijaké vopred formulované ideové zadanie, než ambíciu splácať tvoriteľovi náš dlh tvorbu na posvätných miestach s premodlenými zákutiami kláštora, jaskyne, diecéznej svätyne a nádhornej prírody. Aj preto sme spomenuli ohromný význam predstavivosti a rozlišovania, zdôraznený už v ranom kresťanstve púštnymi otcami, od ktorých vedie cesta k novším školám askézy a kontemplácie, úzdravy srdca aj očí.

Tento milosrdný čas sympózia mi však vďaka jednému z účastníkov otvoril aj iný horizont uvádzanej tradície. Arménsky maliar a výtvarný mnohoživelník **Garik SARGSYAN** k známej pustovníckej dvojici zo Skalky priradil významného svätca a mnícha Svätej arménskej apoštolskej cirkvi Grigoriya Narekaciho (Nareckého alebo z Nareku na jazere Van, kde bol jeho kláštor). V čase našich pustovníkov na prelome 10. a 11. storočia tento muž vo svojom mystickom, poetickom a filozofickom diele obsiahol grécku, sýrsku a arménsku teológiu, učenie púštnych otcov, ako aj antickú filozofiu. Keď som vstúpil do Garikovej izby – ateliéru, aby som tú mníšsku trojicu zhliadol, muž s tmavými očami a neposednou dušou vytiahol krásne viazanú tlač sv. Grigoriya, písanú v temer výtvarnom arménskom písme grabar, knihu nárekov, žalmy pataraky, stredoveký poklad cnostného života! Vtedy sa mi

▲ **BEDRIŠKA ZNOJEMSKÁ** (in memoriam): **Metafyzická krajina**, autorská technika na umakarte, 50 x 70 cm, nedatované

BEDRIŠKA ZNOJEMSKÁ (in memoriam): **Prvý hriech**, autorská technika na umakarte, 50 x 70 cm, nedatované

MARIÁN KVASNIČKA

vybavila – aj vo svetle posledných agresívnych záchvatov východného imperializmu – neodbytná otázka: čo o tejto kultúre, národe, civilizácii vieme? S čím všetkým by sme sa mohli a mali porovnávať? Štýl obrazov Garika Sargsyana pôsobí zvláštnou drsnosťou arménskych kamenných krížov, nazývaných hačkary, má však aj minucióznu štrukturálnu rovinu knižných miniatúr, ktoré vytvárali mnísi vo svojich skriptóriách na vyvýšených pulpitoch z čias Mesropa Maštoča, vynálezcu arménskej abecedy. Zároveň sa v tom arménskom slohu dá vycítiť stopa smaltovo žiariacich keramik Amaiake Bdeiana, ktorý z Jerevanu spravil umelecký objekt, alebo – ak chcete a dokážete obrazy aj počuť – aj hlboký hlas liturgickej hudby potulného barda, gusana, známeho pod rehoľným menom Komitas. Arméni ako prví prijali kresťanstvo už v roku 301. Pol tisícročia pred nami mali vlastné písmo a výnimočných biblických kopistov, takže kniha sa stala národnou relikviou národa, ktorý kvôli svojej nešťastnej geopolitike prešiel a stále prechádza krvavou kalváriou. Rovesník najstarších svetových civilizácií Babylonu, Asýrie a Perzie neustále čelí expanzii cudzorodých ázijských civilizácií. Nie náhodou v roku 2015 (pri storočnici arménskej genocídy) pápež František zaradil sv. Grigoriya Narekaciho medzi učiteľov cirkvi. Nebyť Garikovho triptychu, nie som si istý, či by sme sa to niekedy dozvedeli. Je to výnimočné uznanie aj pre pustovníkov z nášho kraja.

Básnik hovorí: Čo vie o mori vietor? Sme potrestaní tým, čo nevieme. Pred týždňom som mal česť otvárať výstavu španielskej maliarky **Marie Jesus MACHEK-RIVERO** v piešťanskej výstavnej sieni kina Fontána, naskrze celú ponorenú v mori marín. Autorkinu tvorbu sledujem vyše desať rokov, veď ani na sympóziu nie je nováčikom. Už pred rokmi ma zaujala dôrazom na farebnú koncentráciu, prirodzené aj výtvarné svetlo a hmotne cítený prednes aj pri veciach nehmotných. Je otázne, ako by vyzerala jej tvorba, keby nemala vo svojej detskej empirii hlboko nažité prímorské krajiny Astúrie a Kantábrije nad Biskajským zálivom, kedysi útočiská kresťanstva pred osmanskou expanziou. Ako by dýchali jej obrazy, keby nemali vnútornú mystiku, aj keď nie takého extatického typu, ako u Jána z Kríža či u Terezy z Avily. Ako by sa uberal jej štýl, keby nenasala svetelné iluminácie v obrazoch Joaquína Sorella, veľkého španielskeho modernistu z prelomu 19. a 20. storočia. Preto sú jej pustovníci vnorení do príjemných teplých valérov hnedej farby, pripomínajúcej mäkkosť a krásu mníšskych habitov. Svetlo zvnútra prináša aj anjel, ktorý našiel sv. Andreja zamdletého v lese po úmornej práci.

Niekedy by sme stopu kraja v dielach hľadali zbytočne. Každý odniekiaľ pochádza, ako hovorí Milan Rúfus, nesie na svojej obuvi prach svojho kraja. Bolo by zlé sa preto povyšovať, rovnako ako ním pohádzať. Toto mi prišlo na myseľ, keď som s maliarkou **Erikou ŠANDOROVOU** debatoval nad jej obrazmi. Horehronie je pre mňa krajom temperamentnej ľudovej muziky a nádherných spevov, neraz na hranici gregoriánskej tradície. Maliarku však sympóziu zastihlo v čase introvertného zastavenia, akejsi životnej krížovky po rokoch pedagogickej práce. Napriek témam ako nádej, svetlo, meditácia sa v jej obrazoch nedá nevšimnúť mierne úzkost-

PhDr. Marián Kvasnička, historik a znalec umenia • kurátor sympózia ORA ET ARS SKALKA

ná sivá a okrová tonalita na epickom ilustratívnom základe. Jej obrazová clivota sa týka legendových dejov, pustovníkov, pútnikov, ale aj slohových detailov kláštora a svätyne, ktoré sa voľne preskupujú v rytme svetiel a tieňov. Odvážnejší prístup sledujeme v pasteloch, kde sa vyprávanie vytráca v prospech svetelného kontrastu nad výsekom jaskyne so skalami, stromom a trávou.

O Sabinove som dodnes vedel iba toľko, že som tam kedysi mohol skončiť vo vojenskej base, keď som ako vojak prezenčnej služby načierno utiekol z Detvy domov za manželkou a ročnou dcérkou. Dnes už viem, že každý kraj má svoje požehnanie a svojich patrónov. Jedným z nich je v tomto prípade polymorfná, mnohotvárna, multižánrová **Andrea SPIŠAKOVÁ**. Ak by sme zostali v terminológii predchádzajúcej autorky, jej tvorba oplýva extrovertnou energiou, ktorej by sme mohli dať prívlastok šarišská. Ktovie, čo to znamená?! Akokoľvek – či ide o pustovníkov, pútnikov, ľudový korpus Krista v kláštornej pivnici, alebo o krajinu a vedutu svätyne videnej zo zastávok krížovej cesty, všade autorka vkladá niekde tlmenú, inde viac fauvistickú farebnú spontaneitu, akčnosť, umocnenú aj kombináciou uhlíka, suchého pastelu a akrylového média. Týka sa to aj archanjelskej dvojice, kde do farebného substrátu autorka vstupuje ostrým lineárnym vrypom, ktorý dáva statike anjelov energický rozmer (a akési gotické vyznenie).

Popri maliaroch sa každý rok snažíme mať v sympoziálnej dramaturgii aj autorov plastického alebo skulptúrneho tvaroslovía, teda sochárov. V tomto roku je jedným z nich jubilant **Jozef SYROVÝ**. Trenčín okrem mnohých krás a pamiatok má aj nádherné šrotoviská a zberné dvory. Aj tam sa dá nájsť, div sa svete, poézia. Jozef Syrový toto zberateľstvo spojil s objavovaním nových súvislostí odhodnených materiálov, najmä kovových. Tie potom dotvára tepaním, kovaním, zváraním, pájkovaním. Princíp tejto skladby nazývame asamblážou s využitím prvkov ready-made. Nejde však iba o to ako, ale najmä čo. Takto sa na skobe vzniesol Kristus s trňovou korunou z ostnatého drôtu, takto vyrástli vierozvestovia sv. Cyril a Metod, takto sa odpady zmenili na výtvarne cítený reliéf poslednej večere s chudobnými rybičkami. Ako vidieť, nijaký materiál, predmet, vec z estetickéj periférie nie sú vopred diskvalifikované, ak im dokážete – ako náš autor – vnútiť iný zmysel a nový duchovný kontext.

Podobný, aj keď oveľa komornejší, lyrický, premýšľavý a objaviteľský princíp videnia nevidaných a nevidených vecí a ohromných maličkostí nájdeme vo fotografiách **Jana TLUKU**. G. K. Chesterton, ktorého rád citujem, bol presvedčený, že na svete nejestvuje nič, čo by bolo nezaujímavé. Aby potvrdil svoj názor, vybral z vrečka flanelového saka lístok z metra, účtenku z kaviarne, staniol z čokolády, mincu s kráľovským portrétom, zápalku a tabatierku. O každej z týchto vecí dokázal napísať krátku esej alebo glosu, súdiac, že to, na čo sme zabudli, je úžas. Lebo divy sú všade naokolo, len údivu sa nám akosi nedostáva. Presne tento princíp ja osobne nachádzam vo fotografiách Jana Tluku. Kde iný prejde nevšímavo, tam on nachádza zaujímavý lom svetla, detail chodníka, štruktúru steny, moment, kedy sa všedná vecnosť pobozká s nevšednou večnosťou. Navyše, autor, lyrik fotografie, svoje objavy správa aj koncentrovaným veršovým spôsobom, v ktorom cítiť rovnako ducha japonského haiku, ako aj odkaz českého poetizmu najmä holanovsko-skácelovskej tradície.

Zo sochárov, ktorí naozaj majú silného sympoziálneho ducha a vždy sugestívnu víziu, opretú o moderné sochárstvo a osvedčenú tradíciu kováčov a kovolejcov, nevraviac o vlastnej bolestnej empírii, chcem teraz uviesť **Dominika MONČEKA**. V jeho sochárskom prejave sa dajú identifikovať dva zdanlivo svárľivé, medzi sebou zápasiace princípy. Na jednej strane je to hmotná robustnosť a na strane druhej akási krehkosť, fragilita, zraniteľnosť. Nachádzame ju v monumentálnej kovanej hlave, kde zváraný kov neraz pretne ostrý rez – čoho? Bolesť? Výkriku? Rezignácie? Výdrž? Pokorného prijatia? Vnútornej zúrivosti? Alebo Jóbovej vernosti napriek všetkým zlým správam? Hlas volajúceho na púšti môže vyjadrovať aktuálnu existenciálnu situáciu sužovaného ľudstva, ale môže byť aj hlasom Stvoriteľa, ktorého deti sa rozutekali za zlatými teliatkami nevečného šťastia. V inom opuse sa Dominik Monček dotýka pustovníckej askézy (kameň, povraz) a záchovej nekonečnosti v známom symbole. Šibeničné rámovanie má tiež silnú výpovednú hodnotu. Mončekovu sochársku prácu sprevádzajú mohutné, niekedy obranne srdité, zježené kresby s expresívnou artikuláciou nervných čiar ako cievného systému obrazovej vízie.

BEDŘIŠKA ZNOJEMSKÁ (in memoriam): **Poznanie**, autorská technika na umakarte, 57 x 41 cm, nedátované

Už pri Jozefovi Syrovom, Janovi Tlukovi a Dominikovi Mončekovi sa nám **výtvarné princípy** začali prechyľovať **od vyprávania k vytváraniu**. Asi viacerí už poznajú túto moju súkromnú terminológiu, v ktorej rozlišujem ilustratívnejšie, rozprávačské princípy od kreatívnych spôsobov, ktoré okrem vonkajších významov upozorňujú aj na **samotný proces tvorby ako jednu z dôležitých tém kumštu**, nevyvímajúc umenie sakrálné alebo aspoň siahajúce za obzor tzv. objektívnej reality.

Miesto v tomto zmysle teraz patrí **Janovi BOTEKOVI** z Ostrožskej Novej Vsi. Nikdy som v tej obci o počte tri a pol tisíc duší nebol, mám ale rád blízky kraj okolo Uherského Hradišťa, vnútorne citovejší a živší ako dŕžavy na západ od rieky Moravy. V neposlednom rade sledujem aj čiperné folkloristické dianie, najviac sprítomnené úsilím Pavlicovho Hradištanu a nádhernými cimbalovými crossovermi Zuzany Lapčíkovej. Aj pod touto sugesciou vnímam obrazy Jana Boteka ako geometrický obrazový „folklor“, akokoľvek môže ísť o spojenie významovo protirečivé. Ako však vidieť z jeho hravo vážnej maľby, ani strohejšie konštruktivistické prvky, elementárne deskriptívne častice a zmnožené symboly nebránia zmyslu výpovede. Druhá vec je, že autor sa sústreďuje na veci oveľa abstraktnejšie a menej predmetné – takou je napríklad pojem viery ako obecného fenoménu, tradície, ľudovej zbožnosti. Pojmové definície autor obrazovo konkretizuje, a pritom neupadá do zatuchnutého rigorizmu. Takto vnímam aj trojkombináciu geometrickej symboliky, básnického textu a kaligrafickej prezentácie, ktorej sa autor „dopustil“ spolu s básnikom Tomášikom a básnikom pís-

ma Vydrnákom. Počas dní sympózia Jan Botek neraz zišiel k Váhu a zbieral okruhliaky, nie nepodobné veľkým zemiamkom. Výsledok tohto úsilia je duchovná potrava v podobe madony či anjela.

O manželoch **Zuzane AUGUSTÍNOVEJ-BOTEKOVEJ** a **Andrejovi Svoradovi BOTEKOVI** by som chcel hovoriť spoločne, nakoľko v tvorbe spirituálne motivovanej obraznosti a vizuálneho umenia majú niektoré spoločné východiská. Zuzana ako textilná výtvarníčka a Andrej ako architekt a vynikajúci znalec veľkomoravského sakrálného a umeleckého dedičstva svoje obrazy budujú na úmernom pôdoryse distribúcie farebných plôch a hmôt, ktoré nemajú oporu v naturalistickej matérii, ale sa opierajú o hlboký duchovný archetyp kresťanského prostredia bez gypsových pútnych deviácií. Je to priestor vnútorný, napájaný z ponorných prameňov imaginácie. Autorka na takto pripravenom akčnom maliarskom pôdoryse potom uplatňuje asamblážové prvky textílie, zápaliek, symbolizujúcich oheň a možno čerešne z rajskej záhrady, pričom využíva aj prvky letristické, písomné z priestoru modlitby ako poézie. Andrej Botek farebné ohniská volí viac konštruktívne a nad takto vytvorenou základňou potom projikuje fragmenty dejov, udalostí, momentiek, čriepkov legendy a premýšľania v tichu. Tieto projekcie sa objavujú na povrchu maľby ako nervné kresbové štruktúry, ktoré obraz dynamizujú. Logický obrazový poriadok a protikladná povaha kresby sa navzájom nevylučujú.

Hovoriť o **Jozefovi VYDRNÁKOVI** a o sympóziu je ako nosiť drevo do hory. Náš Chagall a Fulla z Kľúčového patrí k tvorcom, ktorým v našom kraji veľmi jadrne a irečito hovoríme spiritus movens. Duch, bez ktorého sa nepohne nič. Popri neustálej organizačnej a logistickej prítomnosti každý rok vytvorí niečo na svoj neopakovateľný spôsob, kde sa jasná línia kmitrí s oslobodenou farbou, ktorá nemusí byť iba vazalom tvaru. Vydrnákov princíp má ešte jeden dôležitý rozmer: nesleduje len jeden obrazový vnem, ale všetky dôležité aspekty s ním súvisiace – aby vznikol integrálny pocitový a vne-mový komplex. Okrem ikonografie svätcov (teraz sv. Kozmu a Damiána, lekárske dvojčičky, umučené za vlády cisára Diokleciana v 3. storočí) vytvoril monumentálne obrazové stély starozákonných postáv Mojžiša a Eliáša. Ale ako? Kresbový základ tvorí typograficky hravé písmo ich mien ako kostra a stavebný princíp figúry. Túto hravosť obalujú, dopĺňajú raz ilustratívnejšie, inokedy celkom symbolicky oslobodené farebné segmenty, prihliadajúce na súdržnosť postáv, ale aj

BEDŘIŠKA ZNOJEMSKÁ (in memoriam): **Krajina s krížom**, autorská technika na umakarte, 50 x 70 cm, nedátované

na ich ikonografickú plnosť. Úsmevná duchovnosť Vydrnákových diel nie je – aby som to povedal zase ľudovo – contradictio in adiecto.

Niežeby nebolo dosť živých, žijúcich a tvorivých osobností okolo nás aj v okolitých krajoch a národoch. Napriek tomu sme prvýkrát v šesťnástročnej histórii sympózia urobili jednu výnimku. Ona je rovnako metafyzická ako vecná. Konvolút sympoziálnych diel v tomto roku dopĺňa vzácna účastníčka in memoriam, **Bedřiška ZNOJEMSKÁ**. Keby sa jej tvorivý náboženský aj umelecký život nezastavil v roku 2021, kedy ako 93-ročná odovzdala svoju dušu a imagináciu Najvyššiemu, a keby sme predtým o nej vedeli viac, určite by bola mimoriadnou živou osobnosťou sympózia. Svoje miesto si však autorka našla aj tak, lebo cesty Pánove sú nevysspytateľné a Duch naozaj vane, kam chce. V tomto prípade ma zavial vďaka šéfovi Spoločnosti Ladislava Hanusa Jurajovi Šústovi do Moravského Lieskového, pár metrov od českej hranice, kde žije zaujímavý muž, stavec a kňaz, **páter Josef Šupa**, alias Josef Šupa. Tento neviditeľný hrdina v roku 1957 za dramatických okolností, sledovaný Štátnou bezpečnosťou a pohraničnými strážami, ušiel do rakúskeho exilu. Po ťažkých mesiacoch v zbernom tábore emigrantov dostal vízovú kartu do USA. Bohoslovecké štúdiá a dogmatiku vyštudoval v Ríme. Po štúdiách sa ocitol vo vzdušných silách, teda letectve americkej armády, kde sa venoval pastorácii vojakov. Po páde komunistického režimu mal česť byť pri prístupových konaniach o vstupe Česka do NATO, keď ministrom obrany Baudyšovi robil jazykového aj odborného sprostredkovateľa. Páter Šupa sa výraznou mierou zaslúžil o rozvoj duchovnej služby v armádach bývalých komunistických krajín Východného bloku. Časť svojich úspor a neskôr dôchodku venoval na všestrannú podporu kresťanskej vedy, kultúry a umenia. Tak vlastne došlo aj k osudovému stretnutiu s Helenou Krajčovou, v pseudonyme Bedřiškou Znojemskou. Vyše stovky jej diel sa dnes nachádzajú v USA a v Moravskom Lieskovom v majetku pátra Šupu, ktorý nám láskavo pár obrazov zapožičal. Otázka znie: prečo Znojemská? Páter Šupa v tom má jasno, a v mnohom už je ďalej aj české a medzinárodné prostredie, kde sa vie, že táto umelkyňa, celý život perzekvovaná kvôli pevnej náboženskej viere, dnes nositeľka mnohých významných rádov a cien, v duchu svojho romantického symbolizmu alebo sakrálného nadrealizmu vytvorila obdivuhodné obrazy, hlboko vnorené do drene transcendentálnych dejov v snovom vnímaní všetkého, čo nás presahuje.

A tak spolu s Bedřiškou Znojemskou a všetkými autorami tohto ročníka sympózia ORA ET ARS na Skalke máme teraz možnosť dotknúť sa onoho blaženého prahu hesýchie, ku ktorej nás na počiatku raného stredoveku pozvali stále modernejší púštni otcovia a všetci ich pustovnícki dedičia.

PhDr. Marián Kvasnička

Trenčín 10. jún 2023

...

Rudolf Dobiáš predstavuje čitateľom katalógu ORA ETARS Skalka 2023 básnika Jozefa Šandorfiho.

...

Jozef Šandorfi
(25. 3. 1917 – 2. 9. 2003)

Básnik z Trenčianskej Teplej bol pôvodným povoláním redaktor, autor textov populárnej hudby. Počas svojej väzenskej a jáchymovskej anabázy napísal viacero básní, ktoré vydal v roku 2003 pre kanadskú Maticu slovenskú. V 50. rokoch bol väznený.

Časť jeho poézie z väzenia:

Päť rokov nežil som v okyptenej mladosti,
päť rokov živoril bez lúčov radosti.
Päť rokov vôkol mňa uragán burácal,
päť rokov čakáním vo snách som krvácal.
Päť rokov s biľagom oplývanej kasty,
päť rokov zakliaty až na dne priepasti,
v bludisku skál, drôtov a strážnych veží,
v tóni automatov a železných mreží.
Päť rokov, Bože môj, sťa ranené zviera,
päť rokov na kríži dobitá mladost' zmiera,
s jazvami Tantara, Sifyfa a Ahasvera.

Lúbil som život, jeho žiar i tône,
mnoho mi blenu vliat za trochu prudkej vône
a žiť sa mi chcelo žirným dúškom, strašne.
Načierať z nektáru i z ópia vášne,
chvieť sa predtuchami, objať vesmír celý,
trhať nezábudky s kvetmi orchideí,
prebiť sa k výšinám pravdy jednej, jagajúcej,
ísť za ňou verne vpred i v žertve nehynúcej.

Keď skončí mučivá a bezútešná skúška,
čo jarmom páriu mladé skrvavila roky,
vrátim sa k vám z galejníckej anabázy,
rodné stráne moje, podtatranské lazy,
kde vôňou detstva hýri materina dúška
a túžby všetky za mňa do modlitieb venca
matka milovaná vdychla do ruženca.

Jozef Šandorfi patrí medzi tie osobnosti, ktoré „významne zasiahli do dejín svojho mesta a okolia“. Aspoň tak sa píše v Púchovských listoch z rokov sedemdesiatych. Zároveň sa v rozhovore vyznáva zo svojej závislosti na poézii. „Do zajatia poézie som sa dostal na hodinách slovenčiny ako piatak gymnázia v Trenčíne.“ Na tomto ústave fungoval samovzdelávací krúžok Ľudovíta Štúra. Okrem toho kultúrny život mesta blahodarne ovplyvňoval miestny odbor Maticy slovenskej, jeho literárne štvrťky, ktorých dušou bol profesor Bruno Ripka. Chýrečné bývali každoročné recitačné preteky, ktoré sa tešili veľkému záujmu obecnosti. „A tak som sa stal nad-

šeným recitátorom a milovníkom poézie... V päťdesiatych rokoch som však „absolvoval“ Leopoldov, jáchymovské tábory Rovnost a Mariánsku, po 41 mesiacoch som bol prepustený na podmienku a dostal som sa do Třineckých železiarní.“

Najväčšiu časť života prežil v púchovskom Dome kultúry. Pracoval na úseku umeleckých a príležitostných výstav. V roku 1970 bolo päťsté výročie povýšenia Púchova. Oslavy sa vydarili, výstavu navštívilo vyše 6000 návštevníkov. Pri tejto príležitosti napísal báseň „Päťstoročný Púchov“, ktorú na oslavách aj zarecitoval. V máji 1971 si založili Krúžok mladých autorov. Na večierky poézie k nim prišli básnici Ján Frátrik, Štefan A. Brezány aj Jozef Nižňanský, autor populárneho románu Čachtická pani. ...

Jozef Šandorfi.
Foto: archív Rudolfa Dobiáša.

▼ JOZEF SYROVÝ: Kristus, asambliáž z kovových recyklovaných materiálov, výška 44 cm, 2022, 2023

**Pre čitateľov pripája k básňam Jozefa Šandorfiho
aj svoje BĀSNE NA ROZLÚČKU básnik z Dobrej
Rudolf Dobiáš:**

Dosiaľ som sa s vami nerozlúčil,
teraz už viem, že je načase.
Interiér srdca som si neozvučil,
to mu však neuberie na krásu.

Ešte som vás nevyvolal menom
ani svoj pohľad k vám som nevyslal.
Na cestách sa vyhýbam aj tieňom,
oslavy teraz slávim bez osláv.

Roky sa vytrácajú z pamäti,
smútok píše smutnú báseň v hlave.
Keď je skrat vo vysokom napätí,
nepomôže ani koňak v káve.

Tisíce básní skončia v popole,
tisícka iných hviezd v nebi zažne.
Báseň je ako svieca v kostole,
tá ohreje zas každé srdce vlažné.

Prijmite túto báseň poslednú
ako pranie k novoročným sviatkom.
Nech aj váš život podobá sa snu,
kde to horké rozpustí sa v sladkom.

**Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
(Za Štefanom Paulínym)**

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Rudenku hľadať, fárať do bane?
Po toľkých rokoch a po takej pláci
byť zase na dne a zas na rane?

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Odviezť sa v klietke, visieť na lane,
potom ako špendlík zatvárací
dve ruky zopnúť k márnej obrane?

Či azda chcete, jáchymovskí chlapci,
znovu vziať ťažký krompáč do dlane,
pod zemou hľadať, hoci nevidiaci,
jas Božej lásky v čiernom uráne?

Či trúfate si, jáchymovskí chlapci,
dobehnúť ešte vlaky zmeškané
a potom ako sťahovaví vtáci
do vetra zvolať svoje volanie?

Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Rudenku hľadať, fárať do bane,
na novom diele pokračovať v práci,
odznova plniť staré poslanie?

Povedzte, prosím, jáchymovskí chlapci:
Keď odídete, kto nám zostane?

REKVIEM

Kde sú tie Tvoje nebesá,
prezrad' nám, Bože milý,
nech každý z nás to dozvie sa,
aby sme neblúdili.

Prezrad' nám, kde je krajina,
kde sa raz všetci stretnú,
tá jedinečná, jediná,
len nevidená pre tmú.

Prezrad' nám Bože, kde je dom,
najväčší z Tvojich chrámov,
kam neďa sa dôjsť podchodom,
len veľmi úzkou bránou.

Prezrad' nám kameň na ceste
aj hniezdo hada v tráve,
neviditeľné rázcestie
aj chodník k tvojej sláve.

Čochvíľa sneh zas napadne,
zakryje všetku hlinu.
Čo bolo očiam nápadné,
skryje sa pod hĺbinu.

Čoskoro stromy zelené
zašumia sviežim listom.
Aj smrť má svoje brieždenie.
To čisté na nečistom.

Preto je iná. Vždy je tým,
čím sa až zajtra stane.
Je naším svedkom očitým.
Nesúď' nás prisne, Pane.

DOBIAŠ
RUDOLF

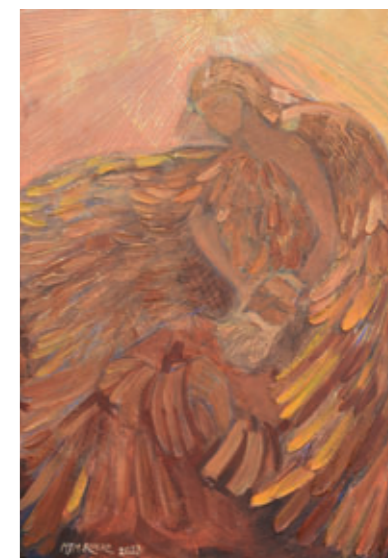

MARÍA JESUS MACHEK-RIVERO:

▲ **Sv. Andrej-Svorad a Beňadik
(LES I.)**
akryl na plátne, 90 x 70 cm, 2023

▲ **Sv. Andrej-Svorad a Beňadik
(LES II.)**
akryl na plátne, 60 x 30 cm, 2023

▼ **Sv. Andrej-Svorad a anjel**
akryl na plátne, 70 x 50 cm, 2023

Erik Ondrejčka

TO EŠTE NIE JE VŠETKO

To ešte nie je všetko

Ešte nám isto bude
z jarných vánkov sladko

Ešte nás prikryjú stromy
svojím starobylym chládzkom

Ešte nám striebro podá
chladná strieborná voda

Ešte nás budú proti
odporu všetkých ohmov

pozývať snové hviezdy
tam kde v snoch má byť domov

Ešte si spolu povieme
– to čo sa nedá inak –
v slovách

a prekonáme smrť
ňou samou

a stretneme sa znova

SŤAHOVAVÉ VTÁKY

A možno ani nie sú pre nás
tie ich tajné znaky
ktoré končekmi krídel opisujú vtáky
keď letia do vlastného smútku
tmavou oblohou
a možno sa iba pred nami hrajú na bohov
sťahujú po nej dlhé čierne závoje
a každý z nich ju pritom strihá na dvoje
aby tma bola práve taká vysoká a hlboká
aká sa presne vojde do starého obloka

ZÁZRAK PLNÝ VECÍ

Každé ráno nosí poštar veľký balík
nechce ani podpis či sme si už vzali
mačku v ďalšom vreci – zázrak plný vecí
čo hreje a páli...
v radosti a žiali...

A keď príde láska ktorá príliš bolí
a jej srdce bije proti našej vôli
vrátíme jej zvyšky do nebeskej výšky
v malých kvapkách soli...
že sme tu tiež boli...

PRVÉ SLOVÁ

Na začiatku boli
vraj len prvé slová
no potom ich niekto
veľmi dobre schoval
Ostal z nich len šepot
aj ten zavretý
v nedobytnom srdci
živej planéty

A iba stromy
vietor
a voda
si vraj občas spomenú
na ich pradávnu zabudnutú ozvenu
šepkanú potichu
a akosi nejasne
v tajných slovách zašumených do básne

stvorenej z ničoho
iba tak
nech tá báseň zablúdi
vo vetre
na listoch
a po kvapkách
raz aj do ľudí

.....

Potôčik nehľadá
kde je jeho cesta
ani kam sa vybrať
v každej ďalšej chvíli
Nevie s niečím začať
a s voľacím prestať
ani sa pomýliť
kde sa človek zmýli

Je len samozrejmy
v dávaní a braní
a nechá sa nabrať
do spojených dlaní
práve keď doň vchádza
modré letné nebo

ako keď sa chvíľu
zdá že sen snom nebol

ZUZANA AUGUSTÍNOVÁ-BOTEKOVÁ: Otvorím tvoj duchovný zrak, akryl na plátne, 70 x 50 cm, 2023

a že iba chladná
voda kamsi steká

a že príbeh sveta
nie je snová rieka

••••••••

Do tmy letia husi
a s nimi ich pieseň
ktorú zložil starý
bager na jazerách
ako čosi dávne
dobré iba pre sen
čo sa už len tlačí
v notách do papiera

Ako keď sa príbeh
redukuje v slove
a slovo sa k nemu
nikdy nepriblíži
a tuší ho zo sna
iba hus
či človek
miznúci do šera
popri lesnom kríži

••••••••

ERIKA ŠÁNDOROVÁ:

◀ **Svetlo II**, pastel na apieri, 42 x 30 cm, 2023

▶ **Svetlo III**, pastel na papieri, 42 x 30 cm, 2023

Svetlo I • Meditácia • Nádej
(triptych na plátnach)
akryl
70 x 50 cm, 70 x 90 cm, 70 x 50 cm
2023

EN
IDRE
JIĚ
KA
ERIK

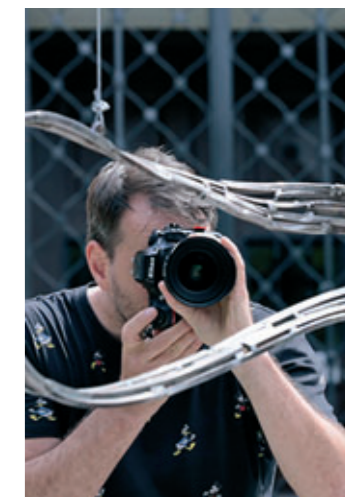

5. 6. 2023
Slávnostné privítanie u primátora
Mesta Trenčín Mgr. Richarda Rybníčka

AGAPÉ

ORA ET ARS SKALKKA 2023

7. 6. 2023 – Kurátor na návšteve u pátra
Josefa Šupu v Moravskom Lieskovom
(zapožičanie diel Bedřišky Znojemskej
pre 16. ročník
ORA ET ARS SKALKKA
2023)

8. 6. 2023 – Návšteva výstavy účastníka
sympózia a jubilanta Jozefa Syrového
v Galérii Dubnického múzea
v Dubnici nad Váhom

Miro Mališ

MODLITBA (ZO ŽALMU 51)

*Pokrop ma yzopom a zasa budem čistý
A z mojej zložky
škrtni
čo sa nehodí
Aj keď ma ešte stretnú
mnohé nehody
ja budem
postojacky
spievať akatisty
Nie ticho
Ale smelo nahlas
Zo striech
Ak ma dnes
niekde čaká
chladné ostrie
viem
keď sa niečo
náhle končí
iné sa nenápadne začína
Život je dar
a naplnený pohár
Zázrak
čo prejde z otca na syna
V určenej lehote
a v presnej výške
splatné vernostné
Umy ma a budem belší ako sneh*

NA SVITANÍ (1982–2023)

Na svitaní
je svet priesvitný
Na telá ciest
ticho kreslí naše sny
Na svitaní
vládne svetu vánok
Odháňa noc
nastoluje ráno

Na svitaní
keď má deň pozvánku
jemným chvením listov
zjaví sa vo vánku

Na svitaní
prvý deň v týždni
nastáva čas
každému byť bližným

Len malú chvíľu
vidieť taký svet

Keď otvoriš oči
(Keď odvalíš kameň)
už ho niet
Bol tu
bol vzácne farebný
a teraz
na svitaní
môžeš bežať za ním

KAMENŇ

... a kameň hlasno čľapol do vody
A vyzerá že skončí na dne
Vo vode sa mu dobre nevodí
Z nešťastnej lásky rýchlo chradne

Bol tvrdo vytrhnutý zo skaly
Chvíľu ho hriala cudzia ruka
a potom mocné svaly praskali
ako keď choré srdce puká

A že bol takto zavrhnutý
vtesnal svoj život do minúty
kde pohyb dole toľko znamená

More je večné umývadlo
Na jeho dno si jemne sadlo
priemerne veľké srdce z kameňa

JÁN BOTEK: ▲ Anjel bez krídiel, kamenná plastika, výška 50 cm, 2023
▲ Madona z Váhu, kamenná plastika, výška 40 cm, 2023

ANDREJ SVORAD BOTEK: ▼ Svoradove zápasy, akryl a kresba, 70 x 50 cm, 2023

OTÁZKY

Je toto ešte život, či len metafora?
Tak je to pravda, že som na tvoj obraz?
Píše sa o tom niekde v rámci desatora?
Keď si nám raz dal nádej, môžeš ju aj zobrať?

Budeme tomu čeliť len vlastnými silami?
Je to len vzduchoprázdny priestor, čo je nad nami?
Zriedi sa pri nádychu vzduch a miznú atómy?
Bude viac chleba, keď sa bochník rozlomí?

Musí sa týždeň nutne končiť nedeľou?
Ak teraz odchádzame, chceme sa aj vrátiť?
Koľko je v tomto dome strážnych anjelov?
Prečo vlak zostal stáť akurát na úvrati?

Je koniec poľným prácam, na čo prekujeme pluhu?
Kto môže vlastniť slnko, dážď aj oblúk dúhy?

LÁSKA (K MOJEJ ŽENE)

Lásky je toľko
že sa do nás nezmestí
A napriek tomu
vždy do srdca sa schová
A je aj v dlaniach
čo sa zovrú do pästí
Hovorí za nás
keď dochádzajú slová

Láska je stála
nikdy nie len jesenná
Je večne mladá
a vôbec nepôsobí staro
keď svojou mocou
ukáže čo znamená
spojiť sa navždy
A pod prísahou pred oltárom

A chce byť práve s nami
V zdraví v chorobe
Moľa ju neničí
a vták ju nezobe
Ak lásku nehľadáš
tak ani nepríde
A život bez lásky
je ako anjel bez krídel

Láska je táto báseň o nás dvoch
Láska je ty a ja a ešte Boh

GARIK SARGSYAN: (zľava) **Sv. Grigor Narekaci • sv. Andrej-Svorad • sv. Beňadik**
(triptych na plátnach), akryl a olej, 3 x (70 x 50 cm) 2023

MALIŠ MIRE

STOPY SVĚTLA

jít za světlem
sbírat zářivé střípky
na cestě mezi temnotami
jít za světlem
v jeho stopách
vyklíčí obrazy

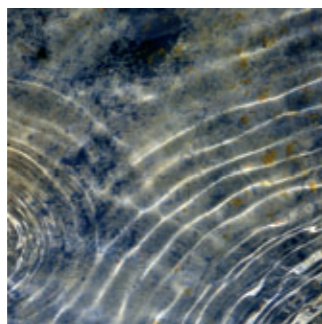

VNITŘNÍ KRAJINY

krajiny před zrcadlem
krajiny za zrcadlem
krajiny v nás
v barevném chvění
stále v pohybu

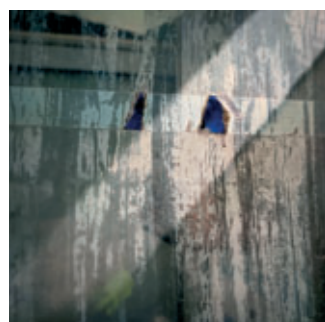
DOTEKY SILOČAR

v temnotě vesmíru
tajemné víry bytí
tiché doteky siločar
míjení promění
v setkávání

O SRDCI ČLOVĚKA

pod křížem
plamínky modravé
srdce člověka
na střepy rozbité
ještě hoří

MALIČKOSTI

kolik maličkostí
jen tak projde kolem

stopy světla
odlesky úsměvů
ozvěny kroků

kolik maličkostí
drží svět pohromadě

JAN TLUKA: Pustovníci zo Skalky, fotografia, 40 x 30 cm, 2016, 2023

ZA SVĚTLEM

přišla ta chvíle
nastal čas
odhrnout závoj
dotknout se světla
světla poznání

O ŽIVÉ VODĚ

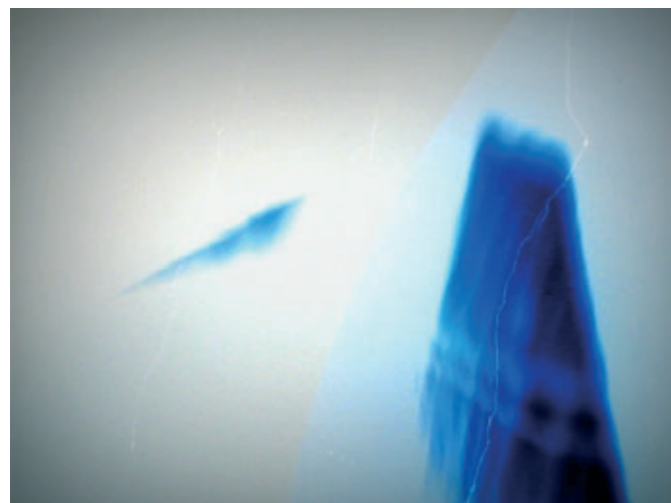
hledáči pramenů
bloudí v tmách
živá voda
rodí se
z tance hvězd

TLUKA JAN

SVÍTÁNÍ

tak dlouho
dlouho byla tma
teď zdá se svítá
je třeba jít
světlo v nás
vykročí
za světlem v dále

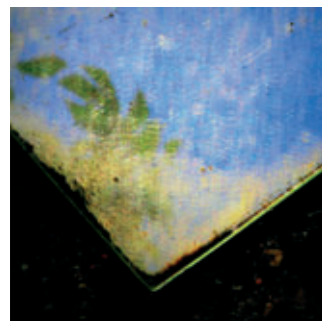
PŘELETĚL ANDĚL

přeletěl anděl
ticho doznělo
a není to prázdno
co tady zůstává
ozvěna světla
vpíjí se do duše

SVÁTEČNÍ

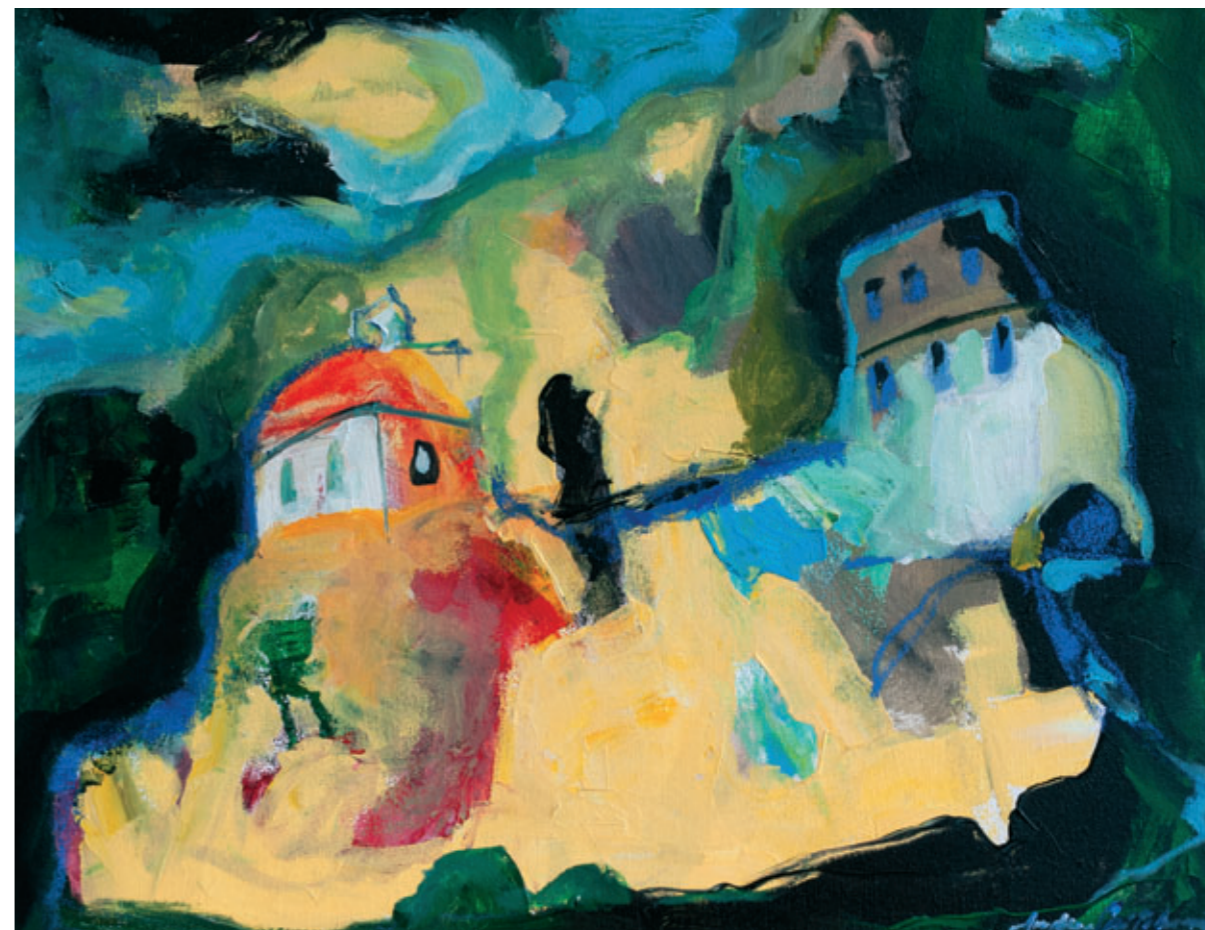
k čistotě
netřeba mnoho
jen krátké zastavení
uklidit v sobě
a podat ruku nebi

▼ Z kalvárie, suchý pastel a akryl na plátně, 40 x 50 cm, 2023

ANDREA SPIŠAKOVÁ: ▼ Velká Skalka, suchý pastel a akryl na plátně, 40 x 50 cm, 2023

JOZEF TOMÁŠIK

Jozef Tomášik

SONETY
O
SVÄTÝCH

AGAPÉ
(sv. Gorazdovi)

V kameňoch apsid kľáči amen
pod mäkkým jerom anjela.
Zlatý dážď písmen z Božích ramien
oblieka duše do biela.

Hlaholské znaky venčia chrámy,
v Proglase omša začína.
Milovať Boha rečou mamy –
z Biblie padla lavína

do veršov Veigla, ktoré mieria
k ikonostasu mesta Berat,
cestujem prstom po mape.

S horčičnou láskou hlások Gorazd
zasadil sväte Krásno do brázd,
do duší prší agapé.

ORA ET ARS
(sv. Andrejovi-Svoradovi a sv. Beňadikovi)

Pútnik Váh tajne na vlnách
maľuje štetcom Vydrnáka,
a kým sa slová naplnia,
v legende ako orol čaká

prastarý kláštor na skale,
po radu bežím k tebe, Svorad...
Uniesť kríž ako korále?
... so svätým Beňadikom porad!

Drevenú obruč s kameňmi
na gloriolu premení
štyridsať orechových Zdravas.

V pustovni kľáči Otčenáš,
bábnikom verše požehnal,
na Skalke orodujte za nás.

PIETA
(sv. Markovi Križinovi, sv. Štefanovi Pongrácovi
a sv. Melicharovi Grodeckému)

September vonia vo vetách,
omšové tečie storočiami,
do sveta volá: Effeta!
košický sonet z kalnej jamy.

Padajú z krídel anjelom
ikony na bezhlavé slová,
písané biele na bielom,
Boh sa raz opäť obetoval.

Trom sviecam plameň nezhasol,
prišli k nám ako traja králi,
a nesú dary ako soľ

nad zlato – v evanjeliári,
a slúžia omše bezo slov,
umlčať sa ich nepodarí.

HOSTIA
(bl. Anne Kolesárovej)

Nad Uhom slúžia omše bazy,
z oblohy visia ornáty.
Rehoľu jelší anjel asi
na intarzie obrátil.

Padajú pierka orgovánu,
do neba strieľa imelo.
A slová z čistín stále vanú:
Apočko, zbohom! A v bielom

na oltár kladie svoje všetko
slovenská panna Gorreti.
A podľa viery svojich predkov

v najhlbších studniach rozsvieti
a sýti duše Božou striedkou,
modlitby tečú súvetím.

PER CRUCEM AD LUCEM
(bl. Zdenke Schelingovej)

Len ticho, ticho nad úbočou,
keď pršia slzy do mrakov.
Nech tečú znelky spoza lúčov
a cesta vonia oblátkou

▲ GARIK SARGSYAN: Portrét Jozefa Tomášika
ceruza na papieri, 42 x 30 cm, 2023

JAN BOTEK: Fides, olej na plátne, 90 x 70 cm, 2023

aj za oblakmi sivých tváří,
kde svieti ten, čo nezhasol.
Do mračien stúpa v škapuliari
s úsmevom ako s kompasom,

v habite z jarných oskoroší,
rehoľná sestra s láskou v kuší,
koľko rás padla pod krížom...

Do hlbín stúpa popamäti
a svetlo, ktoré vo tmách svieti,
k nám letí ako lampión.

KOLEDA **(Jánovi Havlíkovi)**

Tichá noc sneží z Božích dlaní,
nebo si navždy pamätá
malebnú viesku Vlčkovany
a v srdciach lieta kométa.

Chvojníci tuhla voda v žilách
na popol(ni)cové Vianoce,
no láska kameň odvalila,
pod ľadom omša žblnkoce.

A svätá maštal' za pozlátkou,
jasličky, slama, Jezuliatko,
Betlehem – prameň i prístav.

Anjeli zniesli Božie veslá,
Ján Havlík stúpa na nebesia,
Pán za nás opäť z mŕtvych vstal.

TANTUM ERGO **(Pavlovi Straussovi)**

Až na hraniciach bolesti
do básní chytal hlásky z neba.
Pod dušu klavír pomestil,
v krajine tkanív a ihiel sa nebál

načúvať pulzu večnosti,
prijímal slovo pod obojím,
veď láska všetko premostí,
navracal pľúcam na hoboji

svätý dych z hĺbok Božích rán,
otváral srdce dokorán
láske cez chirurgické nitky.

Dobrota, ľudskosť, pokora,
Boh si ho piesňou povolal
k adorácii do sanitky.

DONA NOBIS PACEM... **(Štefanovi Polákovi)**

Jesenné slnko hľadá azyl
a pršia české granáty.
To v nebi za nás prosia kňazi
násilnou smrťou odňatí.

Padali listy zbožných stromov,
padajú srdcia do dlaní.
A Štefan Polák kráča domov
nebesiam navždy oddaný.

A každá bylka, každý kvietok
prosí za slnko do duší.
Ach, koľko Božích kňazských sután

vláčili kone po súši?
Len Kristus, ktorý za nás zomrel,
v Borovciach smútok prehluší.

TOIMÁŠIK
JOZEF

CARITAS **(Alfonzovi Paulenovi)**

V krajine svätcov a svätíc,
v slovenskej zemi otcov i mám,
menami kňazov tisícich
zdobíme Boží oltár i chrám.

Čo ponorení do neba
kráčali domov úzkou cestou
a v zemi eden velebia,
na živý krajec miesia cesto.

Povolaný za pastiera
v šenkvickej réve anjel pristál,
na oltár život prestiera,

premieňa hrozno na krv Krista
a láska spoza páperia
presvitá z raja ako krištál.

JOZEF VYDRNĀK: Eliáš a Mojžiš, kombinovaná technika – grafické návrhy pre tlač na plátna 2 x (180 x 70 cm), 2022, 2023

Vydriňák

Rudolf Dobiáš

básnik a spisovateľ, koordinátor literárnej sekcie

narodený/born 29. 9. 1934 v Dobrej pri Trenčíne
adresa/address Trenčianska Teplá-Dobrá
email kontakt/contact dobiasrudo@gmail.com
web prezentácia/presentation
www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/rudolf-dobias

in memoriam Bedřiška Znojemská (1927 – 2019)

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 2. 6. 1928 v Znojme (ČR)
zomrela/died 18. 12. 2021 v Prahe
web prezentácia/presentation www.znojemska.cz

Garik Sargsyan

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 1. 10. 1962 v Arménsku
adresa/address Levočská 335/1, Stara Ľubovňa
mobil kontakt/contact + 421 0944 417 407
email kontakt/contact garikmontana7@gmail.com
web prezentácia/presentation https://www.facebook.com/garikmontanaart

Erik Ondrejčka

básnik – literárna sekcia

narodený/born 1. 5. 1964 v Bratislave
adresa/address Čapkova 1, Bratislava
email kontakt/contact erik.ondrejicka@gmail.com
web prezentácia/presentation www.litcentrum.sk/autor/erik-ondrejicka, Wikipédia

Erika Šándorová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 5. 5. 1961 v Brezne
adresa/address Bacúch, Lúčka 186
email kontakt/contact sandorovaeri@gmail.com
mobil kontakt/contact +421 907 467 442
web prezentácia/presentation https://virtualna-galeria-sandorova.webnode.sk

Dominik Monček

výtvarník – výtvarná sekcia

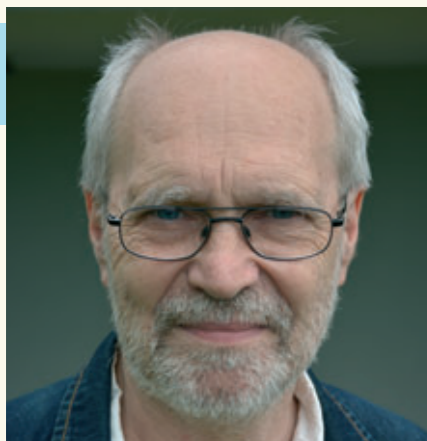
narodený/born 22. 3. 1970 v Martine
adresa/address Pruské 192, 018 52 Pruské
email kontakt/contact moncekdominik@gmail.com
mobil kontakt/contact +421 905 707 096
web prezentácia/presentation www.dominikmoncek.sk

Andrej Svorad Botek

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 17. 9. 1957 v Bratislave
adresa/address Radvanská 24, 811 01 Bratislava
email kontakt/contact botek@vsvu.sk
mobil kontakt/contact + 421 0904 250 579
web prezentácia/presentation www.krestum.sk

Miro Mališ

básnik – literárna sekcia

narodený/born 17. 12. 1963 v Žiari nad Hronom
adresa/address Mierová 72, 821 05 Bratislava
email kontakt/contact miromalis4@gmail.com
web prezentácia/presentation Google – heslo: Miro Mališ

María Jesus Machek-Rivero

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 14. 11. 1965 v Granade (Španielsko)

adresa/address Nad Bednarovým 10, Marianka

email kontakt/contact mariajesusrivero@gmail.sk

mobil kontakt/contact 0949 867 861

web prezentácia/presentation: www.mariajesusrivero.com • www.krestum.sk

Andrea Spišaková

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 4. 6. 1970 v Prešove

adresa/address 17. novembra 81, Sabinov 083 01

email kontakt/contact spisakova.andrea@gmail.com

mobil kontakt/contact +421 0907 380 157

web prezentácia/presentation www.spisak-art.sk

Jan Tluka

básnik a fotograf – literárna a fotografická sekcia

narodený/born 8. 11. 1953 v Prahe

adresa/address Šafárikova 2740/14, 911 08 Trenčín

email kontakt/contact jan.tluka@gmail.com

mobil kontakt/contact + 421 902 805 975

web prezentácia/presentation www.tnos – Jan Tluka

Jan Botek

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 26. 7. 1962 v Uherskom Hradišti

adresa/address Za Kostelem 268, 687 22 Ostrožská Nová Ves, ČR

email kontakt/contact JanBotek@seznam.cz

mobil kontakt/contact +420 603 788 053

web prezentácia/presentation google – heslo: Jan Botek

Zuzana Augustínová-Boteková

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 27. 8. 1969 v Bratislave

adresa/address Radvanská 24, 811 01 Bratislava

email kontakt/contact zuzana.botekova@gmail.com

mobil kontakt/contact +421 0902 540 569

web prezentácia/presentation www.krestum.sk

Jozef Tomášik

básnik – literárna sekcia

narodený/born 15. 2. 1981 v Rožňave

adresa/address Bratislava

email kontakt/contact jozef.tomasik7@gmail.com

web prezentácia/presentation https://www.facebook.com/jozef.tomasik.507

Jozef Syrový

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 4. 2. 1943 v Trenčíne

adresa/address Generála Viesta 1667/20, 911 01 Trenčín

email kontakt/contact romansyrovy@zoznam.sk

mobil kontakt/contact + 421 903 807 443

web prezentácia/presentation google – heslo Jozef Syrový

Marián Kvasnička

historik a znalec umenia, kurátor sympózia

narodený/born 12. 7. 1955 v Trenčíne

adresa/address Trenčín

email kontakt/contact kvasnicka@stonline.sk

web prezentácia/presentation Google – heslo: Marián Kvasnička

Jozef Vydrnák

výtvarník, koordinátor výtvarnej sekcie

narodený/born 27. 3. 1961 v Trenčíne

adresa/address Centrum I – 35/82/11, 018 41 Dubnica nad Váhom

mobil kontakt/contact + 421 905 960 276

email kontakt/contact jovyart@gmail.com

web prezentácia/presentation www.vydrnak.com, www.krestum.sk/author/vydrnak/

ZÁVER SYMPOZIA

10. 6. 2023

NAŠI HOSTITELIA

vdp. Mgr. Stefan Bučo

rektor Svätyně sv. Andreja-Svorada a Beňadika na Skalke pri Trenčíne,
správca rímskokatolíckej farnosti Skalka nad Váhom

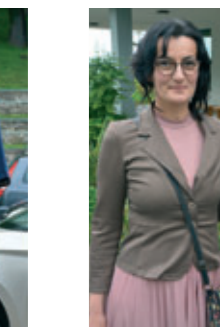
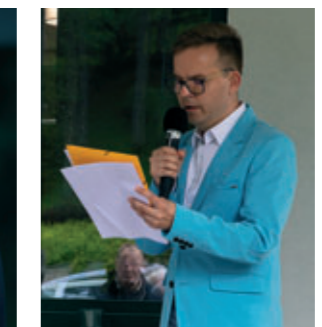
vdp. Mgr. Dušan Berta

výpomocný duchovný rímskokatolíckej farnosti Skalka nad Váhom

brat Anton Solčiansky

výpomocný duchovný rímskokatolíckej farnosti Skalka nad Váhom

RESUMÉ

(Resumé)

16. ročník Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia ORA ET ARS na starobylom pútnickom mieste so silnou tradíciou benediktínskeho kláštora a pustovníkov sv. Andreja-Svorada a sv. Beňadika – Skalke pri Trenčíne – aj v tomto roku hostil výtvarníkov a spisovateľov, ktorí hľadali a nachádzali vzácne fluidum posvätného miesta, jeho spirituality a pozoruhodnej lektúry asketického života. V súčasnom chaoticom svete sa táto iniciatíva dá vnímať aj ako alternatíva k všeobecnému hluku, k neurotickým úkazom našej doby, v ktorej instantné šťastie pohladia, konzumu, teroru sociálnych médií a pominuteľných hedonistických cieľov neprinášajú nijaké ozajstné šťastie.

V tvorbe maliarov tohto ročníka bola silne manifestovaná pustovnícka ikonografia, súvisiaca so starou latinsko-uhorskou legendou pécskeho biskupa Maurusa. Zo stránok tejto legendy sa v malbe objavovali početné naratívne prvky: okovy reťaze, drevený kruh so zavesenými kameňmi, ktoré pri usnutí udierali do hlavy, ostré hroty v bütľavom kmeni stromu, pôstne orechy, práca do úmuru, smrť vo vlnách Váhu, orol krúžiaci nad miestom mátyria. V tomto zmysle sa dajú vnímať obrazy, ktoré tu počas sympózia vytvorili vzácne autorky: španielska rodáčka **María Jesus Machek-Rivero** (dóraz na farebnú koncentráciu, svetlo a zhmotňujúci prednes), **Erika Šándorová** (tlmený tlkot pútnických a legendových dejov v asketickom sivo-okrovom tónovaní s krehkým ohľadom na svetlo, najmä pod dojmom z jaskyne) a **Andrea Spišáková** (spočiatku krotká, neskôr farebne výbušná autorka, ktorá sa nebojí ani koloristických excesov na báze vlastného temperamentu a očarenia – navyše priniesla aj témy angelologickej v ostro rýpanej kresbe do podkladovej farebnej hmoty). Arménsky všumelec **Garik Sargsyan** rozšíril plejádú našich pustovníkov o sv. Grigorija Narekaciho, ktorý žil a tvoril svoje legendárne pataraky – náreky – na prelome 10. a 11. storočia. V Garikovom prístupe sa odráža starobylá tradícia drsných kamených krížov – hačkarov –, ale aj odkaz knižných iluminátorov a keramikárov, pracujúcich s farebnými emailami pri ikonopisných mozaikách.

Majstrov plastiky a skulptúry, teda sochárov, v tomto roku zastupoval **Jozef Syrový**, ktorý svoje „múzy“ nachádza paradoxne medzi kovovým šrotom. Z neho – na princípe assembláže – skladá svoje silné výpovede o Kristovi s hlavou v ostatných drôtoch aj obrazovo silný reliéf poslednej večere s chudobnými rybičkami. Sympoziálnym sochárom v pravom zmysle slova je **Dominik Monček**, v diele ktorého sa snúbi robustnosť zváraných kovov a na druhej strane akási fragilita, zraniteľnosť až krehkosť. Jeho Hlasy volajúceho na púšti – rovnako aj v expresívne srditých kresbách – sú nielen obrazom útrap súčasného ľudstva, ale aj veľkou otázkou, či vôbec počujeme Boží hlas, ktorý nás – ako svoje deti – stále volá.

Fotografická poetika **Jana Tluka** vychádza síce z viditeľnej, avšak nepozornými očami nevidenej krásy bežných vecí, štruktúr, chodníkov, stien, rastlín a svetiel, ktoré na okamih vytvoria fantastické divadlo všednosti povýšenej na poéziu. Nie náhodou je súčasťou fotovizie aj Tlukova kontemplatívna lyrika údivu nad prozaickými divmi okolitého sveta.

U mnohých autorov aj v tomto ročníku sympózia nad legendové deje a obrazové narácie narastá intenzívny záujem o výtvarnú formu, jej proces a nové techné, ktoré je aj silným obsahom obrazov bez formalizmu. V hravej geometrickej stylizácii a posúvaní symbolov sa našiel **Jan Botek**, ktorý objavným spôsobom konkretizuje abstraktné pojmy viery ako takej a tradície, ktorá tvorí jednu z jej osí.

Tvorba manželov **Zuzany Augustínovej-Botekovej** a **Andreja Svorada Boteka** vyrastá v sústavnom dotyku so sakrálnou kultúrou – bez konotácií s poklesnutými púťovými prístupmi. Zuzana ako textilná výtvarníčka na akčný farebný pôdorys aplikuje textilné alebo predmetné prvky (zápalky), pričom sa nevyhýba ani letristickým fragmentom duchovnej poézie. Andrej Botek svoje práce zakladá na racionálnejšom pôdoryse farebnej polarizácie a spontánnej kresby s mnohými posvätnými aj profánnymi dejmi a útržkami života.

Jozef Vydrnák do obrazovej kompozície vťahuje výtvarne usposobené písmo hagiografických a biblických mien, ktoré tvoria lineárnu kostru farebných figurácií. Farba však nemá výplnkovú, ilustratívnu funkciu, ale je emancipovaná v tvaroch a plochách, udržiujúc komplexný zmysel a šírku ikonografie. Typografické čarovanie a symbolická farebná hra sa krásne dopĺňajú. Je to napokon zrejme aj z artefaktov, v ktorých sa snúbi geometrická jasnosť Jana Boteka, básnických textov Jozefa Tomášika a kaligrafickej prezentácie Jozefa Vydrnáka.

Prvýkrát v dejinách sympózia máme aj účastníčku v memoriam, **Bedřišku Znojenskú**. Jej dielo sa vo veku 93 rokov uzavrelo v roku 2021. Keby sme o nej predtým vedeli viac, určite by bola účastníčkou živou. Nielen svedectvom viery v nečase totalitnej moci, ale aj svojou imaginatívne bohatou malbou s prvkami romantického symbolizmu a kresťanského surrealizmu. Túto dimenziu nám predstavil jej neúnavný podporovateľ páter **Josef Šupa**, sám utečenec pred komunistickou zvoľou a neskôr duchovný správca v radoch americkej armády, ktorý sa zaslúžil o vytvorenie kaplánových pozícií v armádach bývalých postkomunistických krajín.

16. ročník sympózia ORA ET ARS bol naozaj plodný, hlboký a umelecky aj ľudsky prínosný. Opäť raz potvrdil, že súčasné umenie môže mať aj iné než dekadentné a relativistické plody.

PhDr. Marián Kvasnička

(Resumé)

The 16-th ORA ET ARS international art and literary symposium at an ancient pilgrim's place with a strong tradition of a Benedictine monastery and hermits St. Andrew Svorad and St. Benedict – Skalka near Trenčín – hosted artists and writers who searched for and found out a precious fluid of a sacred place, its spirituality and remarkable reading on an ascetic life this year, too. This initiative can also be perceived in a modern chaotic word as an alternative to general noise, neurotic phenomena of our aera in which instant luck of comfort, consumption, terror of social media, and temporal hedonistic goals do not bring any real happiness.

Hermitical iconography related to an old Latin-Hungarian legend of Maurus, a bishop from Pécs, was manifested strongly in performance by painters this year. Numerous narrative components from aspects of this legend appeared in the painting: shackles, chains, a wooden ring with hinged stones hitting the head upon falling asleep, sharp tips in a hollow tree trunk, maigre nuts, exhausting work, a death in waves of the Váh river, an eagle circling above a place of martyrdom. Paintings created by noble authors during the symposium can be perceived in this sense: **María Jesus Machek-Rivero**, Spanish native (an emphasis on coloured concentration, light and materialising rendering), **Erika Šándorová** (silenced beating of pilgrim and legend stories in an ascetic grey and ochre tonality with a fragile respect to light first of all under the impression of a cave) and **Andrea Spišáková** (the author gentle at the beginning, colour explosive later, who is not even affright of coloristic excesses on a basis of her own temperament and fascination – moreover, she also brought Angelo logical topics in drawing sharply carved in a base coloured mass). **Garik Sargsyan**, Armenian many-sided artist, extended constellation of our hermits by St. Grigorij Narekaci who lived and created his legendary pataraks – laments – on the turn of 10-th and 11-th centuries. Not only an ancient tradition of rough cross-stones – hačkars – but also a reference to book illuminators and ceramists working with coloured enamels in iconographic mosaics is reflected in the Garik's approach.

Jozef Syrový who finds his "muses" among metal rubbish as a paradox represented masters of the plastic art and sculpture, i.e. sculptors, this year. Out of it – on a principle of assemblages – he combines his strong testimonies on the Christ with his head in barbed wires and also an image-strong relief of the Last Supper with poor fish. **Dominik Monček** is a symposial sculptor in a real sense of the word and robustness of welded metals is bound to some fragility, vulnerability up to tenderness on the other hand in his performance. His Voices of a calling man in a desert – and also his expressive washish drawings – are not only an image of miseries of current humanity but also a big question if we can hear God's voice at all who calls us – like his children – permanently.

Photographic poetics of **Jan Tluka** is coming out from visible however unseen by inattentive eyes beauty of common things, structures, pavements, walls, plants, and lights that will create fantastic theatre of prosaicism commissioned as poetry for a moment. Contemplative lyrics of astonishment on prosaic wanders of a surrounding world is a part of photo vision by Tluka not by chance.

Intensive interest in an artistic form, its process and a new craft which is also a content of paintings without formalism is increasing over legend stories and figure narrations with many authors also this year of symposium. **Jan Botek** concretizes abstract terms of the belief as such and a tradition creating one of its axes in a discovering way found himself in playful geometrical stylisation and moving of symbols.

Performance by the couple **Zuzana Augustínová-Boteková** and **Andrej Svorad Botek** grows in a permanent contact with sacred culture – without co-notations with decayed pilgrimage approaches. Zuzana as a textile artist applies textile or objective components (matches) on an action-coloured floorplan, while she also does not avoid letrist fragments of spiritual poetry. Andrej Botek bases his works on a more rational floorplan of coloured polarisation and spontaneous drawing with many both religious and profane stories and fragments of life.

Jozef Vydrnák retracts graphically modified letters of hagiographical and biblical names into an image composition and they represent a linear frame of coloured figurations. However, the colour does not have a background, illustrative function but it is emancipated in shapes and areas maintaining a complex sense and width of iconography. Typographic magic working and symbolic colour game complete each other nicely. Finally, it is also obvious from artefacts in which geometrical clarity by Jan Botek is bound to poetic texts by J. Tomášik and calligraphic presentation by Jozef Vydrnák.

For the first time in the history of symposium, there is also a participant in memoriam, **Bedřiška Znojenská**.

Her performance was closed in 2021 in her 93 years of age. If we knew more about her previously, she would surely be a live participant. Not only by a testimony of belief after some time of totalitarian power but also her imaginatively rich painting with components of romantic symbolism and Christian surrealism. This dimension was presented by her indefatigable supporter **Josef Šupa**, priest, being himself a refugee from communistic arbitrariness and a spiritual custodian in the US Army who gained recognition for creation of chaplain posts in armies of former post-communist countries later.

The 16-th ORA ET ARS symposium was really fruitful, deep and contributable both artistically and humanly. It proved again that the contemporary art may also have different fruits than decadent and relativistic ones.

PhDr. Marián Kvasnička

TIRÁŽ

16. MEDZINÁRODNÉ VÝTVARNO-LITERÁRNE SYMPÓZIUM ORA ET ARS – SKALKA 2023 5. – 10. jún 2023

Areál Malej a Veľkej Skalkej pri Trenčíne, novopostavený pútnický dom na Malej Skalke

Hlavný organizátor: Mesto Trenčín
Spoluorganizátori: Trenčiansky samosprávny kraj
Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne
Farský úrad Skalka nad Váhom
Občianske združenie T-VIA

Realizačný tím: PhDr. Katarína Martinková, Mgr. Janka Masárová, Mgr. Hana Gallová, Mgr. Terézia Niková
Koordinačný tím literátov: Rudolf Dobiáš
Koordinačný tím výtvarníkov: Jozef Vydrnák
Ideový námet: Mgr. Terézia Niková, Mgr. Hana Gallová
Text preambuly: Jozef Vydrnák, korigoval: Rudolf Dobiáš
Autor názvu sympózia, kurátor podujatia a výstavy po sympóziu: PhDr. Marián Kvasnička
Logo sympózia, typografické ilustrácie, koncepcia a grafická úprava katalógu: Jozef Vydrnák
Spolupráca na koncepte katalógu: PhDr. Marián Kvasnička
Gramatické korektúry: Jana Muchová
Fotodokumentácia: Lukáš Kubičina, Štefan Kačena, Jiří Skřípský, Jan Tluka
Do katalógu fotografiami prispeli: archív autorov, archív sympózia ORA ET ARS SKALKA
Anglický preklad Resumé: Ing. Jiří Uhrovič
Tlač a zhotovenie katalógu: Ultra Print, s.r.o., Bratislava
Náklad: 700 výtlačkov
ISBN 978-80-7092-074-9
Júl 2023

•••

POĎAKOVANIE:

J. E. Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup • J. E. Mons. Peter Beňo, pomocný biskup Nitrianskej diecézy • vdp. Mgr. Štefan Bučo, rektor Svätej sv. Andreja-Svorada a Beňadika na Skalke pri Trenčíne, správca rímskokatolíckej farnosti Skalka nad Váhom • brat Anton Solčiansky, výpomocný duchovný vo farnosti Skalka nad Váhom • výtvarník Garik Sargsyan • fotograf Štefan Kačena • fotograf Lukáš Kubičina • fotograf Jiří Skřípský • fotograf Jan Tluka • Ing. Katarína Darvašová a sprievodcovská služba na kláštore • Juraj Dužek • Ivanka Dužeková

Podujatie podporili:

M E D Z I N Á R O D N Ě V Ý T V A R N O - L I T E R Á R N E S Y M P Ó Z I U M O R A - E T - A R S - S K A L K A

Budeme slávit v roku 2024:

ISBN 978-80-7092-074-9

TREŇČÍN

TNOS
TREŇČIANSKE OBYTOVÉ
STREDISKO V TREŇČINE

Farský úrad
Skalka nad Váhom

